

การเปรียบเทียบการรับรู้ของคนท้องถิ่นต่อศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการ พัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระหว่างเชียงใหม่กับปาย¹

The Comparison of Residents' Perceptions of Potential, Impact
and Local Support for Local Tourism Development between Chiang Mai and Pai

ดร. อัครพงศ์ อ้นทอง

สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร. มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด

สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ของคนท้องถิ่นต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบของการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระหว่างเชียงใหม่และปาย โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ที่ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 15 ตัวแปร ตัวแปรแฝงภายนอก 4 ตัวแปร คือ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และตัวแปรแฝงภายใน 1 ตัวแปร คือ การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ผลการศึกษา พบว่า คนท้องถิ่นเห็นว่าความร่วมมือของภาคเอกชนและสนับสนุนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยผลกระทบด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น แต่มีขนาดของอิทธิพลแตกต่างกันตามแหล่งท่องเที่ยว โอกาสในการมีงานทำของคนท้องถิ่นเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสอง และคนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองต้องการให้มีการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจทางด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมสร้างความกังวลให้คนท้องถิ่นเพียงเล็กน้อย ผลการศึกษาที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า แต่ละท้องถิ่นควรมีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในท้องถิ่น

คำสำคัญ: การรับรู้ของคนท้องถิ่น, ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว, ผลกระทบของการท่องเที่ยว, การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น, แบบจำลองสมการโครงสร้าง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัยการพัฒนาเชิงบูรณาการของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ปี 2551: ตลาดใหม่และความท้าทาย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

Abstract

The objective of this article is to compare the causal relationship of the residents' perceptions of destination tourism potential, the impact of tourism, and the support for local tourism development between Chiang Mai and Pai. A Structural Equation Model (SEM) was used to analyze the data. The model contains 15 observable variables; four exogenous latent variables (destination tourism potential, economic impact, social and cultural impact, and environmental impact); and one endogenous latent variable (the support for local tourism development).

The study found that local residents consider that private cooperation and support from local government are an important component of the support for local tourism development. Economic impact is the main factor influencing the support for local tourism development, but the magnitude of influence varies by destination. An employment opportunity for local people is significant economic impact of both destination, and local resident in both destination prefer the continuous development in the physical attractions and amenities. While social-cultural and environmental impacts create a little concern to local resident. The results of this study reflect that different destination should have different tourism development policy under the participation of all sector to achieve the sustainability of local tourism development.

Keywords: Residents' Perceptions, Destination's Tourism Potential, Impact of Tourism, Local Tourism Development, Structural Equation Model

1. ความนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญในการสนับสนุนและขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน (Ko & Stewart, 2002; Kaosa-ard, 2007) การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้เกิดการจ้างงาน รายได้ รายรับจากภาษี และโอกาสการพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน (Lankford & Howard, 1994; Untong, 2006) สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถูกนำเสนอให้เห็นถึงความสำเร็จและความจำเป็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Perdue, Long & Allen, 1990; Lawton, 2005; Lepp, 2007) โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาจะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในลำดับแรก (Cooke, 1982; Ko & Stewart, 2002) ในขณะที่ผลกระทบต่อสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญในลำดับรองลงมา (Liu & Var, 1986; Bastias-Perez & Var, 1995) แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบเหล่านี้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Butler, 1980) ดังนั้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจึงมีการศึกษาจำนวนมากเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่น (Akis, Peristianis & Warner, 1996; Dyer, Gursoy, Sharma & Carter, 2007)

ความสำเร็จและความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้หากมีการกระจายผลประโยชน์ที่เหมาะสมและเป็นธรรมภายใต้ต้นทุนที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด และต้องได้รับการสนับสนุนและร่วมมือจากทุก

ภาคส่วน การศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การรับรู้ผลกระทบของการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น และมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสำเร็จและความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Yoon, Gursoy & Chen, 2001; Ko & Stewart, 2002; Untong, 2006; Dyer *et al.*, 2007) โดยการสนับสนุนหรือการต่อต้านการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นจะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์หรือต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว (Perdue *et al.*, 1990; Getz, 1994; Lindberg & Johnson, 1997; Yoon *et al.*, 2001; Ko & Stewart, 2002)

การศึกษาที่ผ่านมาได้ตั้งข้อสังเกตว่า คนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันอาจรับรู้ผลกระทบและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกัน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีทรัพยากร ขนาด และระดับการพัฒนาแตกต่างกัน (Butler, 1980) รวมทั้งมีความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรม สังคม และประเพณีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หากคนท้องถิ่นรับรู้และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกัน การวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่นหรือแหล่งท่องเที่ยวควรมีความแตกต่างกัน ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะตรวจสอบความเหมือนและแตกต่างของการรับรู้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบของการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะที่เหมือนและแตกต่างกันในบางเรื่อง เช่น เหมือนกันในเรื่องของทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่แตกต่างกันเรื่องของการพัฒนา เป็นต้น โดยใช้แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบของการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นในการศึกษากับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางภาคเหนือของไทย 2 แห่ง คือ อำเภอเมืองเชียงใหม่ (แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสังคม) และอำเภอบาง (แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองมีทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และสังคมคล้ายคลึงกัน แต่มีขนาดและพัฒนากการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ผลการศึกษาที่ได้จะทำให้เกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับทัศนคติและความคิดเห็นของคนท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน และยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้วางนโยบายในระดับประเทศและท้องถิ่นจะได้นำข้อมูลและข้อค้นพบจากการศึกษาไปประกอบการวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการและลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างกันของท้องถิ่น เพื่อนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในแต่ละท้องถิ่น

2. การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยว และการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวโดยสรุปของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของขนาดและพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 ดังมีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังนี้

2.1 ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบทั้งที่นำวิตกกังวลและนำภาคภูมิใจ ผลกระทบทางบวกที่ได้รับการกล่าวถึงเสมอ ได้แก่ การสร้างรายได้ การจ้างงาน เป็นแหล่งดึงดูดเงินตราต่างประเทศ โอกาสในการพัฒนาภูมิภาค ชนบท และชุมชน รวมทั้งการใช้การท่องเที่ยวในการสร้างประโยชน์ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ ในขณะที่ผลกระทบทางลบที่ถูกกล่าวถึงอยู่เสมอ คือ ผลกระทบต่อสังคม-วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ และความไม่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว (Kaosa-ard, 2007)

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจเป็นผลประโยชน์สำคัญที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการพัฒนาการท่องเที่ยว (Ritchie, 1988; Akis *et al.*, 1996) ในขณะที่ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นต้นทุนหลักของนักท่องเที่ยว (Kreag, 2001; Yoon *et al.*, 2001; Dyer *et al.*, 2007) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มักถูกอ้างถึงในการศึกษาที่ผ่านมา ได้แก่ การสร้างรายได้และการจ้างงาน (Untong, 2006; Kaosa-ard, 2007) นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้คนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น (Allen, Long, Perdue & Kieselbach, 1988; Ko & Stewart, 2002) และรัฐบาลท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่น (Kreag, 2001; Dyer *et al.*, 2007) ผลกระทบเชิงบวกเหล่านี้มักถูกนำเสนออยู่เสมอ เมื่อมีการกล่าวถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว และมักมองข้ามผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่เป็นเชิงลบ เช่น การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าหรือค่าครองชีพ ความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ การเข้ามาแย่งงานทำของแรงงานนอกพื้นที่ เป็นต้น (Untong, Phuangsaichai, Taweelertkunthon & Tejawaree, 2006; Untong, 2006; Kaosa-ard, 2007)

สำหรับผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม เป็นผลกระทบที่มักถูกกล่าวอ้างและนำเสนอในเชิงลบ ดังนั้นโดยทั่วไปคนท้องถิ่นมักจะรับรู้ว่ามีผลกระทบทางด้านสังคม-วัฒนธรรมเป็นต้นทุน หรือการท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบทางด้านสังคม-วัฒนธรรมมากกว่าผลกระทบเชิงบวก เช่น การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม ยาเสพติด ความแออัดของชุมชน เป็นต้น (Untong, 2006; Dyer *et al.*, 2007; Kaosa-ard, 2007) ในขณะที่ผลกระทบเชิงบวกทางด้านสังคม-วัฒนธรรม เช่น โอกาสในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูประเพณีหรือวัฒนธรรมกลับถูกมองข้ามหรือไม่ให้ความสำคัญอยู่เสมอ เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างคนท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวนิยมใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสินค้าท่องเที่ยว (Kaosa-ard, 2007)

นอกจากนี้คนท้องถิ่นจะรับรู้เข้าใจว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสร้างผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะรับรู้ผลกระทบเชิงบวกของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (Jurowski, Uysal & Williams, 1997; Yoon *et al.*, 2001; Untong, 2006; Kaosa-ard, 2007) ผลกระทบเชิงลบที่ถูกหยิบยกมานำเสนออยู่เสมอ เช่น ปัญหามลพิษ (ขยะ เสียงดัง น้ำเสีย อากาศเสีย) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (เช่น ป่าไม้) เป็นต้น (Kreag, 2001; Untong, 2006; Kaosa-ard, 2007) ในขณะที่ผลกระทบเชิงบวกจะไม่ได้ได้รับความสนใจเมื่อมีการกล่าวถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยว เช่น การเพิ่มโอกาสในการดูแลรักษาและเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คนท้องถิ่นห่วงหาพันและให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจุบันมีการนำเสนอการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

จากข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญ คือ เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยเกิดขึ้นทั้งผลกระทบเชิงลบและเชิงบวกแตกต่างกันตามขนาด ระดับการพัฒนา และลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง นอกจากนี้ประสบการณ์หรือพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกันของคนท้องถิ่นอาจทำให้การรับรู้ผลกระทบของคนท้องถิ่นแตกต่างกันและนำมาสู่ความแตกต่างในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2.2 การท่องเที่ยวของเชียงใหม่และปาย

เชียงใหม่และปายเป็นหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางภาคเหนือที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน แต่มีขนาด พัฒนาการ และสภาพลักษณะของการท่องเที่ยวแตกต่างกัน โดยเชียงใหม่พยายามนำเสนอตนเองว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมและสังคม ในขณะที่ปายนำเสนอตนเองว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หากพิจารณาข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองที่แสดงในตารางที่ 1 พบว่า เชียงใหม่มีขนาดของการท่องเที่ยวที่โตกว่าปายทั้งในแง่ของอุปสงค์และอุปทาน โดยในปี 2553 มีผู้มาเยี่ยมชมเชียงใหม่มากกว่าปายประมาณ 22 เท่า แต่มีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวต่างชาติใกล้เคียงกัน คือ ประมาณร้อยละ 30 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มาเยือนเชียงใหม่และปาย และเมื่อพิจารณารายรับจากการท่องเที่ยว พบว่า เชียงใหม่มีรายรับจากการท่องเที่ยวสูงกว่าปายถึง 40 เท่า

หากพิจารณาทางด้านอุปทาน พบว่า เชียงใหม่มีจำนวนสถานที่พักผ่อนสูงกว่าปายประมาณ 3 เท่า และมีจำนวนห้องพักสูงกว่าประมาณ 11 เท่า แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า เชียงใหม่มีระยะเวลาพำนักเฉลี่ยใกล้เคียงกับปาย คือ ประมาณ 2 วัน นอกจากนี้หากพิจารณาสัดส่วนรายรับจากการท่องเที่ยวต่อหัวประชากร พบว่า ปายมีสัดส่วนรายรับต่อจำนวนประชากรสูงกว่าเชียงใหม่ และมีความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวต่อประชากรสูงกว่าเชียงใหม่ด้วย แต่มีความหนาแน่นต่อพื้นที่ต่ำกว่าเชียงใหม่ประมาณ 2 เท่า

ตารางที่ 1 ข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของเชียงใหม่และปายในปี 2553

รายการข้อมูล	เชียงใหม่	ปาย
จำนวนผู้มาเยี่ยมชม (ล้านคน)	5.04	0.22
- นักท่องเที่ยว (ล้านคน)	3.94	0.21
- นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ร้อยละ)	31.53	31.43
รายรับจากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)	39,507	1,007
จำนวนสถานที่พักผ่อน (แห่ง)	447	164
จำนวนห้องพัก (ห้อง)	29,750	2,682
ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย (วัน)	2.15	1.97
สัดส่วนรายได้จากโรงแรมและภัตตาคารต่อ GDP	8.2	1.9
สัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (คน/ตารางกิโลเมตร)	196	92
สัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวต่อประชากร (คน)	2	7
สัดส่วนรายรับจากการท่องเที่ยวต่อประชากร (บาท/คนปี)	24,083	33,978

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การท่องเที่ยวของเชียงใหม่

ก่อนที่กีฬาซีเกมส์ในปี 2539 เชียงใหม่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 9.88 ต่อปี ก่อนที่จะเติบโตในอัตราที่ลดลงร้อยละ 2.52 ต่อปี ในช่วงปี 2540-2546 (ก่อนวิกฤตการณ์โรคซาร์ส) แต่หลังจากปี 2546 การปรับปรุงและพัฒนาสิ่งดึงดูดใจ เช่น สวนสัตว์ (หมีแพนด้า) ในทิวเขาฟารี งานพีชสวนโลก เป็นต้น มีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมาเที่ยวเชียงใหม่เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ก่อนที่จะปรับตัวลดลงร้อยละ 4.18 ในปี 2550 โดย

เป็นการลดลงของนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ 14.41 ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยกลับเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.75 การลดลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการปรับตัวเข้าสู่ภาวะปกติของตลาดนักท่องเที่ยวหลังงานมหกรรมพืชสวนโลก และปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันลูกหมี่แพนด้า และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้เชียงใหม่เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์สำหรับคนไทย โดยเฉพาะท่องเที่ยวของกลุ่มคนไทยที่มีรายได้สูงประเภท Soft culture, Life style, Healthy city

การท่องเที่ยวของปาย

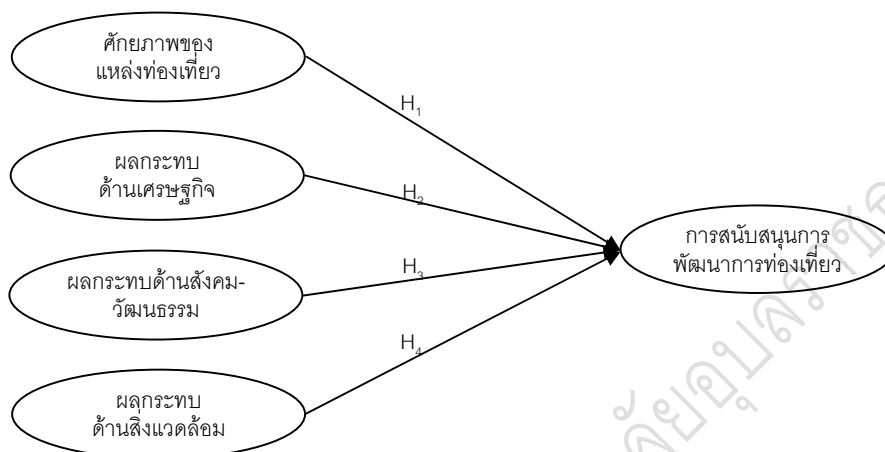
ปายเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ได้รับความนิยมจากคนไทยและต่างชาติ ในอดีตปายเป็นเพียงเมืองเล็กๆ ที่เป็นทางผ่านและที่หยุดพักของรถที่เดินทางไปแม่ฮ่องสอน ก่อนปี 2541 การท่องเที่ยวของปายเติบโตอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด การพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงดังกล่าวเป็นการดำเนินการโดยคนท้องถิ่น การลงทุนในสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น เป็นการลงทุนและดำเนินการโดยคนท้องถิ่นที่เน้นเฉพาะตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มสะพายเป้ (Backpacker) ต่อมาในปี 2542 เกิดการหดตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างรุนแรง สาเหตุหนึ่งมาจากการที่สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ดำเนินการโดยคนท้องถิ่นไม่สามารถรองรับการขยายตัวที่รวดเร็วของนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นหลังจากปี 2542 นักลงทุนจากภายนอกเห็นโอกาสในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ปาย (เนื่องจากปายมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและหลากหลาย) จึงเข้ามาลงทุนสร้างที่พัก ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของปาย กอปรกับกระแสการบอกต่อของนักท่องเที่ยวผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทำให้การท่องเที่ยวของปายกลับมาขยายตัวอีกครั้ง และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2549 ก่อนที่ผันผวนและเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงจนถึงปัจจุบัน สาเหตุหนึ่งมาจากความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดการดูแล และการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกินกำลังรองรับ

3. แบบจำลอง และสมมติฐานของการวิจัย

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) และทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Seasoned Action) เป็นสองทฤษฎีพื้นฐานที่นิยมใช้ในการพัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการรับรู้ผลกระทบและการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว (Yoon *et al.*, 2001; Dyer *et al.*, 2007) ทฤษฎีทั้งสองพยายามอธิบายว่า การสนับสนุน (Support) หรือการต่อต้าน (Opposition) การพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นจะขึ้นอยู่กับ การพิจารณาแลกเปลี่ยน (Trade off) ระหว่างผลประโยชน์และต้นทุน (หรือผลกระทบ) ที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้การกระทำที่มีเหตุผล (Ap, 1990; Perdue *et al.*, 1990; Lindberg & Johnson, 1997; Jurowski *et al.*, 1997; Yoon *et al.*, 2001; Ko & Stewart, 2002; Untong, 2006; Dyer *et al.*, 2007) ดังนั้นนอกจากศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแล้ว การรับรู้ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Yoon *et al.*, 2001; Chen, 2001; Gursoy, Jurowski & Uysal, 2002; Ko & Stewart, 2002; Untong, 2006; Dyer *et al.*, 2007)

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนกับแนวคิดทางทฤษฎีข้างต้น สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดของแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้ “ความร่วมมือของทุกฝ่ายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยมีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น” จากกรอบแนวคิดนี้ สามารถเขียนเป็นแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานได้ดังภาพที่ 1 และจากแบบจำลอง สามารถกำหนดสมมติฐานเพื่อการทดสอบได้ 4 สมมติฐานดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองการรับรู้ศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

สมมติฐานที่ 1 H₁: การรับรู้คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

สมมติฐานที่ 2 H₂: การรับรู้ผลกระทบด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลโดยตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

สมมติฐานที่ 3 H₃: การรับรู้ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

สมมติฐานที่ 4 H₄: การรับรู้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีศักยภาพและผลกระทบที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน และอาจทำให้นิยามของอิทธิพลของตัวแปรในแบบจำลองแตกต่างกัน ดังนั้นบทความนี้จึงนำแบบจำลองตามสมมติฐานในภาพที่ 1 ไปทดสอบกับแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน 2 แห่ง เพื่อทดสอบว่า แบบจำลองดังกล่าวสามารถใช้อธิบายแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันได้หรือไม่ และอิทธิพลของการรับรู้ศักยภาพและผลกระทบที่มีต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างไร โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM)

4. วิธีการวิจัย

ที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ และเทศบาลตำบลปายที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในท้องถิ่นตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

การกำหนดขนาดตัวอย่างอ้างอิงจากจำนวนประชากรของแต่ละพื้นที่ของกรมการปกครองและใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ดังนั้นเมื่อกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อน 5% และมีระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนตัวอย่างของเชียงใหม่และปายเท่ากับ 398 และ 340 คน ตามลำดับ โดยแต่ละพื้นที่ได้จำนวนแบบสอบถามที่สมบูรณ์ในสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 80 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนตัวอย่างและแบบสอบถามที่สมบูรณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)	แบบสอบถามสมบูรณ์ (ชุด)	สัดส่วนแบบสอบถามที่สมบูรณ์ ต่อจำนวนตัวอย่าง (ร้อยละ)
อำเภอเมืองเชียงใหม่	79,584	398	347	81.19
เทศบาลตำบลปาย	2,254	340	340	100.00

ที่มา: กรมการปกครอง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ภายใต้การควบคุมเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2552

สำหรับชุดคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ทัศนคติของคนท้องถิ่นที่มีต่อศักยภาพ การสนับสนุน และผลกระทบของการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 5 ส่วน โดยชุดคำถามเกี่ยวกับศักยภาพและการสนับสนุนมีจำนวน 12 ข้อ ชุดคำถามเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมมีจำนวน 12 11 17 และ 20 ข้อ ตามลำดับ โดยในแต่ละคำถามให้คนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแสดงทัศนคติผ่านระดับคะแนนตั้งแต่ 1-5 (ไม่มี-มีมากที่สุด)

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้พัฒนาแบบจำลองสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการรับรู้ศักยภาพผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ภายใต้แบบจำลองตามสมมติฐานในภาพที่ 1 ได้จากการคัดเลือกข้อคำถามจากแบบสอบถามด้วยการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ (Correlation Coefficients) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) โดยแบบจำลองเริ่มต้นมีตัวแปรสังเกตได้ (Observable Variables) 15 ตัวแปร เป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous Variables) 12 ตัวแปร และตัวแปรภายใน (Endogenous Variables) 3 ตัวแปร ส่วนตัวแปรแฝง (Latent Variables) มี 5 ตัวแปร เป็นตัวแปรภายนอก 4 ตัวแปร คือ การรับรู้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การรับรู้ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ส่วนตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรภายในมี 1 ตัวแปร คือ การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ดังแสดงในตารางที่ 3

การทดสอบความเชื่อมั่นของตัวแปร

การทดสอบความคงที่ภายใน (Internal Consistency) เป็นเงื่อนไขสำคัญเมื่อต้องวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์มีความเชื่อมั่นเพียงพอ โดยทั่วไปจะตรวจสอบความคงที่ภายในด้วยการพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach (หรือที่เรียกว่า Cronbach's Alpha, CA) โดยมีเงื่อนไขว่า ค่า Cronbach's Alpha

ต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 (Nunnally and Bernstein, 1994; Hair *et al.*, 2010) จึงแสดงว่า ตัวแปรที่ใช้สร้างองค์ประกอบมีระดับความเชื่อมั่นสูง นอกจากนี้ต้องพิจารณาค่า Item-to-total Correlation (Corr) ประกอบด้วย โดยค่า Item-to-total Correlation ต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.30 (Parasuraman, Zeithaml & Berry, 1988) จึงถือได้ว่าการเพิ่มตัวแปรดังกล่าวเข้าไปในองค์ประกอบจะทำให้ค่า alpha มีค่าดีขึ้น

ค่า Cronbach's Alpha (คอแลมันน์ CA) ของตัวแปรองค์ประกอบทั้งหมด (ตัวเข้ม) แสดงในตารางที่ 3 มีค่ามากกว่าหรือใกล้เคียง 0.70 แสดงว่า ตัวแปรองค์ประกอบทั้งหมดมีระดับความเชื่อมั่นสูง ในขณะที่ค่า Item-to-total Correlation (คอแลมันน์ Corr) มีค่าเกิน 0.30 ทั้งหมด แสดงว่า ตัวแปรที่นำมาใช้ศึกษาครั้งนี้มีระดับความเชื่อมั่นสูง และการเพิ่มตัวแปรต่างๆ เข้าไปในตัวแปรองค์ประกอบทำให้ค่า alpha มีค่าดีขึ้น

ตารางที่ 3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและค่า Cronbach's alpha และ Item-to-total Correlation

ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้	จำนวนข้อ	เสียงใหม่		پای	
		CA	Corr	CA	Corr
ก. การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (SUP)		0.82	-	0.68	-
- การสนับสนุนของ อปท. (Sup1)	1	0.75	0.66	0.46	0.59
- ความร่วมมือของภาคเอกชน (Sup2)	1	0.70	0.72	0.54	0.55
- การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น (Sup3)	1	0.79	0.93	0.62	0.38
ข. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (POTEN)		0.80	-	0.71	-
- สิ่งดึงดูดใจด้านกายภาพ (Att_P)	2	0.70	0.68	0.58	0.56
- สิ่งดึงดูดใจด้านสังคมและวัฒนธรรม (Att_S_C)	3	0.72	0.65	0.69	0.46
- สิ่งอำนวยความสะดวก (Fac)	3	0.73	0.42	0.58	0.56
ค. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ (ECON)		0.68	-	0.73	-
- คนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น (Econ1)	1	0.53	0.55	0.62	0.57
- คนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น (Econ2)	1	0.62	0.48	0.61	0.59
- มีการลงทุนและโอกาสทางธุรกิจเพิ่มขึ้น (Econ3)	2	0.60	0.53	0.69	0.51
ง. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม (S_C)		0.87	-	0.81	-
- ก่อให้เกิดความรักและร่วมมือกันพัฒนาชุมชน (S_C1)	3	0.78	0.79	0.77	0.62
- ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม (S_C2)	4	0.81	0.77	0.71	0.68
- ผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี และพฤติกรรม (S_C3)	6	0.86	0.71	0.72	0.67
จ. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (ENV)		0.92	-	0.81	-
- เกิดปัญหามลพิษ (Env1)	4	0.90	0.80	0.69	0.69
- ปัญหาการใช้พื้นที่สาธารณะ (Env2)	2	0.87	0.85	0.72	0.66
- ทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ (Env3)	2	0.87	0.84	0.78	0.61

ที่มา: จากการคำนวณ

5. ผลการศึกษา

จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่แสดงในตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจากเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่าและเป็นพนักงานหรือลูกจ้างบริษัท ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามจากปายมีสัดส่วนของผู้หญิงและชายใกล้เคียงกัน ส่วนมากมีการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่า และประกอบอาชีพรับราชการ ผู้ตอบแบบสอบถามจากทั้งสองแห่งมีอายุเฉลี่ยประมาณ 35-36 ปี มีระดับรายได้ใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ 5,001-10,000 บาท/คน/เดือน และมากกว่าร้อยละ 50 เป็นคนท้องถิ่นโดยกำเนิด

ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 60 มีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวมากกว่า 5 ปี โดยกิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามจากเชียงใหม่มีส่วนร่วมมากที่สุดได้แก่ การขายอาหารหรือของที่ระลึก ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามจากปายมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่พักรหรือขายของที่ระลึกมากที่สุดโดยส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน และผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ 75 มีความพึงพอใจกับรายรับจากการท่องเที่ยวที่ได้รับ

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะ	เชียงใหม่	ปาย
จำนวนตัวอย่าง (คน)	347	340
เพศชาย (%)	37.3	49.7
อายุเฉลี่ย (ปี)	36	35
การศึกษา: อุดมศึกษาหรือสูงกว่า (%)	64.5	46.3
อาชีพ (%)	พนักงานหรือลูกจ้างบริษัท (41.0%)	รับราชการ (20.7%)
รายได้: 5,001-10,000 บาท/เดือน (%)	36.8	40.8
ภูมิลำเนา: เป็นคนท้องถิ่นโดยกำเนิด (%)	56.1	75.2
มีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว (%)	63.4	60.9
มีส่วนร่วมน้อยกว่า 5 ปี (%)	63.2	79.4
กิจกรรมที่มีส่วนร่วม (%)	ขายอาหาร/ของที่ระลึก (59.2%)	ที่พัก/ขายของที่ระลึก (62.0%)
รายได้จากการท่องเที่ยว: < 10,000 บาท/คน/เดือน (%)	74.7	73.5
พอใจรายได้จากการท่องเที่ยว (%)	77.8	85.2

ที่มา: จากการสำรวจ

จากแบบจำลองเริ่มต้นที่กำหนดมาจากตัวแปรและแบบจำลองตามแนวคิดในภาพที่ 1 ได้มีการปรับปรุงแบบจำลองดังกล่าวด้วยการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างค่าตลาดเคลื่อนจากการวัดของตัวแปรภายในและภายนอก เพื่อให้ค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืนอยู่ภายใต้เงื่อนไข (ตารางที่ 5) และเพื่อให้ข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนอิทธิพลของการรับรู้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นผ่านแบบจำลองที่สร้างขึ้น โดยแบบจำลองที่ปรับปรุงแล้วแสดงในภาพที่ 2-3

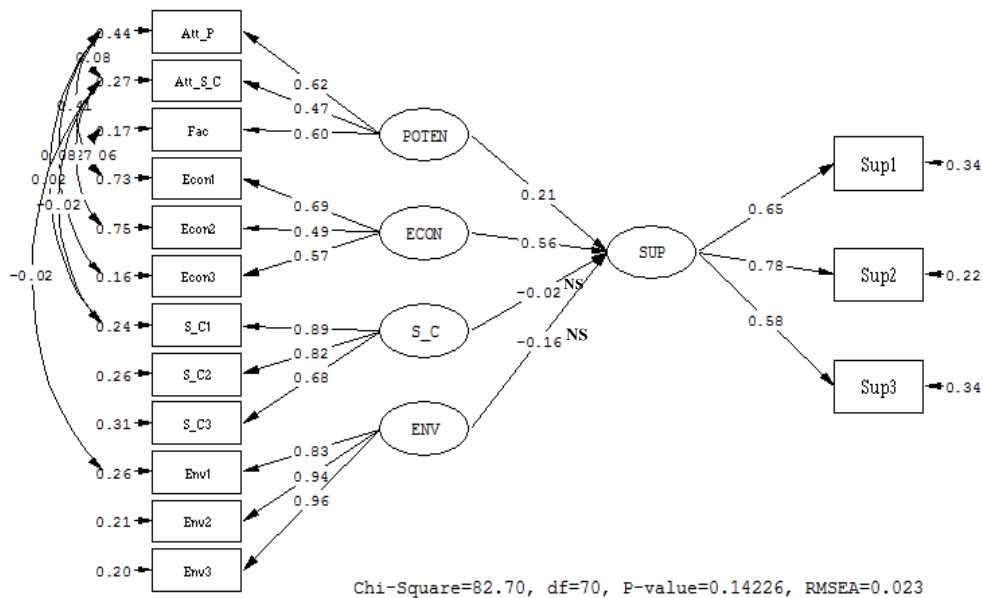
ตารางที่ 5 ค่าสถิติที่ใช้วัดความกลมกลืนของแบบจำลอง

สถิติที่ใช้วัดความกลมกลืน	เงื่อนไข	เชียงใหม่	پای
1. χ^2	χ^2 ต่ำและไม่ Sig.	82.70 (P = 0.14)	67.06 (P = 0.15)
2. χ^2 /d.f.	ไม่ควรเกิน 2.00	1.181	1.198
3. RMSEA	ต่ำกว่า 0.05	0.023	0.023
4. RMR	เข้าใกล้ 0	0.036	0.026
5. GFI	เข้าใกล้ 1	0.97	0.98
6. AGFI	มากกว่า 0.90	0.95	0.95

หมายเหตุ: χ^2 = Chi-square; RMSEA = Root mean square error of approximation; RMR = Root mean square residual;

GFI = Goodness of fit index; AGFI = Adjusted goodness of fit index

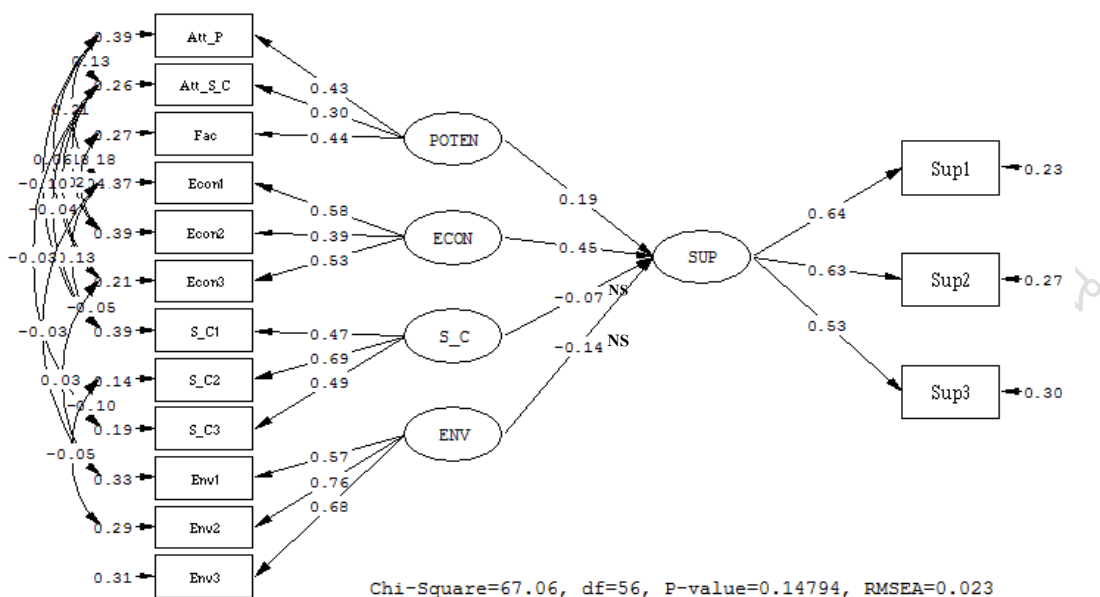
ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ของแบบจำลองการรับรู้ศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของเชียงใหม่ที่มีการปรับปรุงแล้ว

หมายเหตุ: NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ของแบบจำลองการรับรู้ศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของปายที่มีการปรับปรุงแล้ว

หมายเหตุ: NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95.
ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการทดสอบสมมติฐานในตารางที่ 6 พบว่า การรับรู้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและผลกระทบด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนการรับรู้ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 6 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สมมติฐานหลักที่	เชียงใหม่	ปาย
1. ศักยภาพ ⇨ การสนับสนุน	✓	✓
2. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ⇨ การสนับสนุน	✓	✓
3. ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม ⇨ การสนับสนุน	✗	✗
4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ⇨ การสนับสนุน	✗	✗

หมายเหตุ: ✓ คือ ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก ส่วน ✗ คือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรแฝงในแบบจำลองที่แสดงในตารางที่ 7 สะท้อนให้เห็นว่า การปรับปรุงสิ่งดึงดูดใจทางด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกมีส่วนช่วยยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวของเชียงใหม่และปายมากกว่าการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจทางสังคมและวัฒนธรรม ในขณะที่การที่คนท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้นเป็น

องค์ประกอบสำคัญของผลกระทบด้านเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสอง แต่คนท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 มีความเห็นแตกต่างกันว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน โดยคนเชียงใหม่เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและร่วมมือกันพัฒนาชุมชน และทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเป็นสำคัญ ในขณะที่คนปายเห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวนำมาซึ่งปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม การค้าประเวณี เป็นต้น และปัญหาการใช้พื้นที่สาธารณะในท้องถิ่น

นอกจากนี้ในการศึกษายังพบว่า คนท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่ง เห็นตรงกันว่า การสนับสนุนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และความร่วมมือของภาคเอกชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยความร่วมมือของคนท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญรองลงมา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า สิ่งสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นตามทัศนคติของคนท้องถิ่น คือ ความร่วมมือของภาคเอกชนในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามความร่วมมือของภาคเอกชนยังไม่เพียงพอหากขาดการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความร่วมมือของคนท้องถิ่น

ตารางที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักขององค์ประกอบของตัวแปรแฝง

องค์ประกอบ	สัญลักษณ์	เชียงใหม่	ปาย
ก. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	POTEN		
- สิ่งดึงดูดใจด้านกายภาพ	Att_P	0.62	0.43
- สิ่งดึงดูดใจด้านสังคมและวัฒนธรรม	Att_S_C	0.47	0.30
- สิ่งอำนวยความสะดวก	Fac	0.60	0.44
ข. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	ECON		
- คนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น	Econ1	0.69	0.58
- คนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น	Econ2	0.49	0.39
- มีการลงทุนและโอกาสทางธุรกิจเพิ่มขึ้น	Econ3	0.57	0.53
ค. ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม	S_C		
- ก่อให้เกิดความรักและร่วมมือกันพัฒนาชุมชน	S_C1	0.89	0.47
- ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม	S_C2	0.82	0.69
- ผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี และพฤติกรรม	S_C3	0.68	0.49
ง. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	ENV		
- เกิดปัญหามลพิษ	Env1	0.83	0.57
- ปัญหาการใช้พื้นที่สาธารณะ	Env2	0.94	0.76
- ทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	Env3	0.96	0.68
จ. การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น	SUP		
- การสนับสนุนของ อปท.	Sup1	0.65	0.64
- ความร่วมมือของภาคเอกชน	Sup2	0.78	0.63
- การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น	Sup3	0.58	0.53

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการประเมินค่าสัมประสิทธิ์ของสมการโครงสร้างที่แสดงในตารางที่ 8 พบว่า การรับรู้ผลกระทบด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลในทิศทางบวกและมากที่สุดต่อการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยการเพิ่มขึ้นของการรับรู้ผลกระทบดังกล่าวมีส่วนช่วยให้คนท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากที่สุด และแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีขนาดของอิทธิพลแตกต่างกัน โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีการพัฒนามานาน มีสิ่งสนับสนุนเพียบพร้อมอย่างเชียงใหม่มีขนาดของอิทธิพลสูงกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็กกว่าและมีการพัฒนามาไม่นานอย่างปาย ส่วนการเพิ่มขึ้นของการรับรู้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลทำให้คนท้องถิ่นของทั้งสองแหล่งท่องเที่ยวมีการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นแตกต่างกันเล็กน้อย นอกจากนี้การรับรู้ศักยภาพและผลกระทบของคนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 สามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวได้มากกว่าร้อยละ 50 (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 สัมประสิทธิ์ของสมการโครงสร้าง

ตัวแปรแฝงอิสระ	สัญลักษณ์	เชียงใหม่	ปาย
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	POTEN	0.21	0.19
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	ECON	0.56	0.45
ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม	S_C	-0.02 ^{NS}	-0.07 ^{NS}
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	ENV	-0.16 ^{NS}	-0.14 ^{NS}
Squared Multiple Correlations	R ²	0.57	0.54

หมายเหตุ: NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95

ที่มา: จากการคำนวณ

6. การอภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับข้อสังเกตของงานศึกษาที่ผ่านมาว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจเป็นผลประโยชน์ที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่คนท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวสนใจมากกว่าต้นทุนหรือผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามคนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีการรับรู้ศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนที่เหมือนและแตกต่างกันในบางเรื่อง ซึ่งสามารถอธิบายความเหมือนและความแตกต่างที่ได้รับจากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (ตารางที่ 9) ได้พอสังเขปดังนี้

ก. เชียงใหม่และปายมีสิ่งดึงดูดใจและศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน แม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองพยายามที่จะขายการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่ยังคงมีภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวที่เหมือนกันในเรื่องธรรมชาติ วัฒนธรรม และสังคม ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 จึงต้องการการพัฒนาที่เหมือนกันในเรื่องของสิ่งดึงดูดใจด้านกายภาพ เช่น การพัฒนาพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การคมนาคม เป็นต้น

ข. คนเชียงใหม่และปายส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพเดิมในพื้นที่ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมือนกันในเรื่องของโอกาสในการมีงานทำของคนท้องถิ่น

ค. ความแตกต่างในเรื่องของระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั้งสอง มีส่วนทำให้ผลกระทบทางสังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน

ง. คนท้องถิ่นเห็นว่า ความร่วมมือของภาคเอกชน และการสนับสนุนของ อปท. เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดใน การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ภาคเอกชน และ อปท. ยังคงเป็นตัวจักรขับเคลื่อนหลักในการพัฒนา โดยอาศัยความร่วมมือของภาคประชาชนหรือคนท้องถิ่น เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องอาศัยการพัฒนาสินค้าท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จาก ภาคเอกชน และ อปท. ภายใต้ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือคนท้องถิ่นในการสนับสนุนและ ส่งเสริมบรรยากาศทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่น

ตารางที่ 9 การสังเคราะห์ผลลัพธ์จากแบบจำลองสมการโครงสร้าง

รายการ	เชิงใหม่	پای
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น	สิ่งดึงดูดใจด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก	
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ	คนท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น	
ผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรมที่เกิดขึ้น	เกิดความรัก และร่วมมือกันพัฒนาชุมชน	เกิดปัญหาต่อสังคม
ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ	การทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ	ปัญหาการใช้พื้นที่สาธารณะ
สิ่งสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น	ความร่วมมือของภาคเอกชน	การสนับสนุนของอปท. และ ภาคเอกชน

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของเชียงใหม่และ پای ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่เหมือนและแตกต่างกันในบาง เรื่อง เช่น ระดับการพัฒนา วัฒนธรรม สังคม สภาพแวดล้อม เป็นต้น ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 2 รับรู้ศักยภาพ ผลกระทบ และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมือนและแตกต่างกันในบางเรื่อง ขึ้นอยู่กับ ระดับการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามประชาชนของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองเห็นตรงกันว่า ความร่วมมือของภาคเอกชนและการสนับสนุนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และประชาชนสนใจกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์มากกว่าผลกระทบด้านวัฒนธรรม-สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นต้นเหตุที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ผลการศึกษาที่ได้นำมาซึ่งข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้

ก. ส่งเสริมการวางนโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและที่มี ศักยภาพของไทย ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย แต่ต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชาติ

ข. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.) ควรใช้รายได้จากการท่องเที่ยว ในระดับพื้นที่มาพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนหรือส่งเสริมให้ภาคเอกชนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะอาดต่างๆ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือคนท้องถิ่น เพื่อป้องกันความขัดแย้งและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกินกำลังรองรับ

ค. ควรเน้นกิจกรรมหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ทำให้คนท้องถิ่นมีโอกาสในการมีงานทำมากขึ้น รวมทั้งการวางนโยบายในการป้องกันการเข้ามาแย่งงานคนท้องถิ่น โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว

ง. การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ควรควบคู่กับการส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นเกราะป้องกันผลกระทบของการพัฒนา รวมทั้งความขัดแย้งของชุมชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ในอนาคตควรมีการพัฒนาและนำแบบจำลองไปทดสอบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น เช่น การแยกตัวแปรผลกระทบเชิงลบและบวก การเพิ่มตัวแปรผลกระทบโดยรวม การศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวใหม่หรือแหล่งท่องเที่ยวในระดับชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ที่แตกต่างจากบทความนี้ เช่น การวิเคราะห์สมการโครงสร้างแบบ Multiple Group Technique เป็นต้น การพัฒนาเครื่องมือวัดให้เป็นมาตรฐานสามารถใช้ได้กับทุกพื้นที่หรือทุกกรณี และควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นอื่นๆ เช่น การศึกษาการแลกเปลี่ยนผลกระทบเชิงลบและเชิงบวกของคนท้องถิ่นกับการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การศึกษากำลังรองรับที่เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวภายใต้ต้นทุนและการยอมรับของคนท้องถิ่น การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จและความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Akis, S., Peristianis, N. & Warner, J. (1996). Residents' attitudes development: The case of Cyprus. *Tourism Management, 17*(7), 481-494.
- Allen, L. R., Long, P. T., Perdue, R. R. & Kieselbach, S. (1988). The impacts of tourism development on residents' perceptions of community life. *Journal of Travel Research, 27*(1), 16-21.
- Ap, J. (1990). Residents' perceptions research on the social impacts of tourism. *Annals of Tourism Research, 17* (4), 610-616.
- Bastias-Perez, P. & Var, T. (1995). Perceived impacts of tourism by residents. *Annals of Tourism Research, 22*(1), 208-210.
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourism areas cycle of evaluation: Implication for management of resources. *Canadian Geographer, 24*(1), 5-12.
- Chen, J. S. (2001). Assessing and visualizing tourism impacts from urban residents' perspectives. *Journal of Hospitality & Tourism Research, 25*(3), 235-250.
- Cooke, K. (1982). Guidelines for socially appropriate tourism development in British Columbia. *Journal of Travel Research, 21*(1), 22-28.
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B. & Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management, 28*(2), 409-422.

- Getz, D. (1994). Residents' attitudes toward tourism: A longitudinal study in Spey Valley, Scotland. *Tourism Management*, 15(4), 247-258.
- Gursoy, D., Jurowski, C. & Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*, 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall International.
- Jurowski, C., Uysal, M. & Williams, D. R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of Travel Research*, 36(2), 3-11.
- Kaosa-ard, M. (2007). *Mekong Tourism: Blessings for All?*. Bangkok: White Lotus.
- Ko, D. W. & Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management*, 23(5), 521-530.
- Kreag, G. (2001). *The Impacts of Tourism*. Retrieved October 10, 2008, from <http://www.seagrant.umn.edu/tourism/pdfs/ImpactsTourism.pdf>.
- Lankford, S. V. & Howard, D. R. (1994). Developing a tourism impacts attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21(1), 121-139.
- Lawton, L. (2005). Resident perceptions of tourism attractions on the Gold Coast of Australia. *Journal of Travel Research*, 44(2), 188-200.
- Lepp, A. (2007). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism Management*, 28(3), 876-885.
- Lindberg, K. & Johnson, R. L. (1997). Modeling resident's attitude toward tourism. *Annals of Tourism Research*, 24(2), 402-424.
- Liu, J. C. & Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13(2), 193-214.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. & Berry, L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of services quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12-40.
- Perdue, R. R., Long, P. T. & Allen, L. (1990). Resident support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 586-599.
- Ritchie, J. R. B. (1988). Consensus policy formulation in tourism: Measuring resident views via survey research. *Tourism Management*, 9(3), 199-212.
- Untong, A. (2006). Attitude of local residents on tourism impacts: A case study of Chiang Mai and Chiang Rai. *Proceeding 12th Asia Pacific Tourism Association and 4th APacCHRIE Joint Conference*, June 26-29 2006. Hualien, Taiwan.

Untong, A., Phuangsaichai, S., Taweelertkunthon, N. & Tejawaree, J. (2006). Income distribution and community based tourism: Three case studies in Thailand. *The Journal of GMS Development Studies*, 3(1), 69-81.

Yoon, Y., Gursoy, D. & Chen, J. S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism Management*, 22(4), 363-373.

วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี